

Hol élsz, fiacskám?

Megjelenés éve: 2014 | Lapszám: 3 | Szerző: Nick Elsdorf

KÖZEL-NYUGATI LEVÉL

Hajnalba csöng a telefon Bécsben. Kikászálódok az ágyból, szememet dörzsölve anyázok, persze deep down (hol másutt?) szorongok is. A családon kívül más nem szokott hívni a vonalason, kivált pitymallatkor. Míg a készülékhez botorkálok, próbálom végigzongorázni magamban az aktuális veszélyforrásokat: baleset, betörés, államcsőd, nemzethalál? „Nick Elsdorf úrral van szerencsém beszélni?” – női hang hízeleg a telefonban. Németül szólít meg, lengyeles akcentussal, borokat kínál (reggelire?). Megnyugszom, de kavarg a gyomrom, mégis azonnal megbocsátok, mert a hívó egyike lehet a sokszáz szerencsétlen külföldinek Ausztriában, aki mint telefonhirdetések robotosa egészíti ki nemlétező fizetését. Elviselve közben az olyanok haragját, mint én, aki privátszférám megvesztegethetetlen őreként nem bírom ilyenkor nem megkérdezni, hogy honnan is tudja a nevem, hisz az nem szerepel a telefonkönyvben. Most fegyelmezem magam, s csak annyit dörmögök teljes átéléssel, hogy ich schlafe schon. Rögtön szégyellem is, amint kifut a számon, hisz megint schont mondtam noch helyett, mintha pár perce kerültem volna ágyba és „már alszom, miért zargat!?” lenne a közölni valóm. Sebaj, ennek is van értelme, egyébként is rég máshol jár már (még?) a fejem.

Vonalas telefon. A jelzőt mintha '89 előtt másra használtuk volna. Akár azt a mobil-kompatibilis igealakot, hogy lemerültem. Posztolni hajdanán csak rendőrt láttam, s ha az kilátásba helyezte volna, hogy lájkol, bizony, inamba szállt volna a bátorságom. A selfieről sokáig azt hittem, önző embert jelent. A LOL-t régen hivatalosan „hangos derűlttség a teremben”-nek nevezték, de úgy látom, a mai kamaszok inkább a „röhög a vakbelem” értelmében használják. Amit viszont – kipróbáltam – furcsa betegségnek hisznek. Ha Kádár ismeri a YOLO kifejezést, rögtön beírta a legvidámabb barakk alaptörvényébe. Pár napja kisebbik fiam így szólt anyjához: „tök király a háttered, anyu”. Hogy megértsem, még talán tíz esztendővel ezelőtt is egy, a jeles kártyalapot ábrázoló díszlet előtt kellett volna elképzelnem szerzőnét, aki – borítékolom – megsértődik, ha porontya a „zsír vagy” esetleg a „durván nyomod” kijelentésekkel helyeselte volna szereplését. Apropó, „borítékolom”.

Apropó, nem emlékszem, hogy bármely gyerekemtől valaha is hallottam volna azt a szót, hogy apropó. Boríték? Levelet nem írnak, nem kapnak, és Ausztriában még azt a szomorúan kifinomult mozdulatot sem kell megtanulniuk, ahogy a kuvertát az orvos zsebébe csúsztatjuk. A Kuvert szót persze ismerik, azt a német kölcsönözte a franciából, de sose mondják azt, hogy szelávi, de még azt sem, hogy voálá, komilfó, ágyó vagy merszi (a „szilvaléról” és „rongyórról” nem is beszélve). Pedig négyből három egészen jól ért a gallok nyelvén. Rendben, közelítsünk félig a németen át. A minap, kártyázás közben kifutott a számon, hogy „a Fröhlichnek pikkje van rám”. Kérdő tekintetek fogadták rövid közleményem, mit mondjak, újkapu lettem egy szempillantás alatt. A fröhliche még érteni vélték, hisz az nekik boldogot jelent, de hogy jön ehhez a pique? Ez a legrosszabb az egészben. Lemenőim, kik anyanyelvi szinten gajdolnak

germánul, képesek szárazan-eredeti értelmükben használni nagyszüleik meghitt szavait. Olyanokat, mint a strich, a cajt, a gejl, a bliccel, a smucig, a svindli vagy a richtig. Miközben persze fogalmuk sincs, mit jelent az, hogy gajdolni.

Regie Harz

Zsörtölődik a migráns, viseld el, nyájas olvasó, hisz mindjárt jön a szélesebb összefüggés, a más megvilágítás. Ugye, furdal a kíváncsiság, vajon honnan ismertem föl, botfűlű, aki vagyok, a reklámszolgá lengyel akcentusát? Honnan tudtam, hogy az nem ukrán vagy szerbhorvát? Nos, furdaljon bátran, először úgyis arról beszélek, hogy miért is bosszankodtam, amikor fölzavart a telefoncsörgés. Nem volt ugyanis észveszejtően korai a hívás, csak épp buzgón ünnepelt Ausztria népe, és ilyenkor nem telefonálgatunk (mint állat) reggeli előtt. Január hatodikát írtuk, s az itt is, itt igazán a Vízkereszt napja; ez a huszonnégy óra még jár a bennszülötteknek a karácsonyi szünet végén a síelésre. Vagy amit akarnak. Én viszont előző este tudtam meg legkisebb gyermekemtől, hogy e napon munkaszünettel köszöntik a helyiek a háromkirályokat. Majd' minden évben megesik ez velem. Ami engem illet, egy fikarcnyi gender biast sem lehet rám bizonyítani: példának okáért Mária mennybemeneteléről is meg szoktam feledkezni. Hát ennyire nem élek itt? „Mondd, hol élsz, fiacskám?” – szokott volt érdeklődni apám, pár napja lett volna száz éves. Azt hiszem, kezdem érteni kérdését.

Lélekben még mindig Pesten, sajnos – felelném. Pedig már rég követelnem kéne, hogy a bécsi parlament foglalja az ország alkotmányába, csak hogy végre megjegyezzem én is, Caspart, Melchiort és Balthasart (természetesen a názáretivel egyetemben), no meg az egyensúly kedvéért, az osztrákok egykori nomád vezéreit is, legyenek azok bajuvárok, gótok vagy longobárdok. Na de mi van, ha szomszédainkat előnti a dicsekvés, hogy e törzsek sietősebbje már évszázadokkal a magyarok előtt felvette a kereszténységet a leendő osztrák csapatnak? Elég baj az, hogy az élelmes labanca mindig előttünk járt, s nem csupán azokban a ritka esetekben, amikor előlünk menekült. Még szuverenitásának – a Heldenplatzon 1938-ban oly felszabadultan ünnepelt – elvesztését is jóval hamarabb fordította saját előnyére. Ne feledjük, az osztrákok találták ki a „nem tehetünk semmiről, Hitler első áldozata voltunk” kifizetődő szerepét, mely sokat segített ugyanennek a szuverenitásnak a (miénknél ismét csak évtizedekkel korábbi) visszaszerzésében. Igaz, meg is szenvedtek érte. E nagyokosok hazájában nem termett egyetlen fess fiatalember sem, aki pár perc alatt Moszkváig kergette volna a szovjet csapatokat. Így a minden hájjal megkent osztrák diplomaták, köztük Bruno Kreisky, kénytelenek voltak hosszú évekil tárgyalni, hogy a felszabadító-megszállók 1955-ben végre elvánszorogjanak. Legalább Szombathelyig. És az Anschlusst gyászolandó, a kormány még egy aprócska szobrot sem állíthatott a Schwarzenbergplatzra az égbekiáltó szovjet emlékmű ellenpontjaként. Pedig milyen szép is lenne, ha látná az egész világ, miként csap le a német birodalmi sas – mire is? Hát az osztrák birodalmi sasra.

Ausztria nyamvadt alkotmányában semmi, de semmi felemelő nincs: nem is tudja így az itteni köznép, ki a történelem ura, hiányzik belőle a Deklaration der Nationalen Zusammenarbeit (a Denáci), és képzelj, nyájas olvasó, ezek a pipogyák még ki sem írták a pályázatot, hogy végre megkomponálja valaki a Regie Harz in Ostmark nagynémet indulóját. De akkor miért olvasgatók újabban Bernhardot és Jelineket, kik eddigelé oly távol álltak tőlem, mint Lacháza bárhonnan? És ők vajon miért kedveltetik meg velem egyre inkább az osztrák világot? Csak nem azért, mert, ha könyveiket forgatom, nem tudok akkorát borzadni a cislajtán polgáron, mint a magyaron, amikor az elalél a turulban született magyar nemzetfő beszédét hallgatva? Ez utóbbit

vagy másfél évtizede Tricky Vicnek neveztem, Tricky Dick (Nixon) analógiájára. Bár már akkor is sötét felgondolások közepette játszottam a szóval, mégis bocsánatért esedezem közel-nyugati leveleim valahány kedves címzettjétől. Amit én egykor ravaszul kifundált, aljas trükkök laza összekötő szövegeként olvastam nála, mára mélyen beleégett karakterébe. Cinikus hatalomtechnikusból szorgos munkával ideges látnokká küzdötte le magát.

A „Liliputyin” szójátékot – mint előző levelemben megírtam – sajnos már ellőtték orosz barátaink Medvegyevre. Maradjunk hát a „zsarnok” jól bevált megnevezésénél, akinek ábrázatán már-már kiütözköznék a hajdani szovjet Politbüro véneit jellemző vonások. A puffedt szürkében játszó tunya rettegés. (Vö. a korabeli viccel arról, hogy miért szenvedtek annyian közülük vesebetegségben. Mert a véget nem érő tanácskozásokon senki nem mert kiszaladni vécére, nehogy közben megpuccsolják a többiek.) Lassan, tartok tőle, túl lassan közelg Orbán országlásának végső stádionja. Meglehet, hű mosolyok kíséretében már feni(k) is a kést a fideszes Grósz Károly(ok). Ez az én nagy bajom a polip-metaforával. Annak a csinos állatnak ugyanis számos a csápja, de mindössze egy feje van. Egyébként is kikérem magamnak a hasonlatot az összes becsületes oktopusz nevében. Emlékszem, az iskolában a „lábásfejűek” fogalmával ismerkedve olyan élőlényeket képzeltem magam elé, melyeknek kopott alumínium edény ül a nyakán, cserélhető fedővel. Már írom is új könyvem a posztkommunista lábós-államról.

Nyájas olvasó, tudod, nem kenyerem a biológiai beszédmod. Egyetlen mentségem rá a tehetetlen düh, mely köztudottan nem tesz jót az ironiának. Pedig nem csikorogni kellene, hanem távolságot tartva kacarászni. De mit tegyek, ha az „erőből ért a fél-ázsiai magyar” és a „sok kislányt meghágtunk” állítások hallatán görcsbe rándulok és őszbe csavarodom? Ha arról értesülök, hogy „mi magyarok már csak ilyenek vagyunk, tisztelt hölgyeim és uraim”, saját kezűleg iratkozom ki a nemzetből, mely ettől ugyebár még gyorsabban emelkedik majd. Nehéz elviselnem ugyanis a harc és a giccs effajta kevercsét. Nyergeljen neki a Nyerges.

Mintahaza

Ha csupán egy felejtető rezsím percembereiről lenne szó, s nem az őket eltűrő, nemritkán körüludvarló, általuk meggyőzött-elvarázsolt magyar sokaságról, romantikusabban: rólunk, már zárnám is soraimat. Azért sem leszek romantikus! A sokaság ugyanis ismét a zsarnokot készül fölemelni, holott már azzal sem vigasztalhatja magát, hogy egy pillanatra eltévedt az új-ugor szemantika dzsungelében. Centrális erőter? Keleti szél? Munkaalapú társadalom? Újraiparosítás? Európa termelési központja? Már tudhatná, mit jelentenek ezek a szavak. Rendben, talán nem használja még őket, de eljárogat a nacionáltrafikba, miközben mutyiról morog magában és veszi feketén az ukrán cigit. Kicsit félve persze, mert a rendőr-fináncpedellus (felkészül: házmester, utcabizalmi, térfigyelő, tisztaságfelelős) bármikor kiparancsolhatja a szájából. Önfelmentő félmosollyal kiragasztja a rezsicsökkentés diadaljelentését a liftajtóra, természetesnek véli, hogy létezik olyan szóösszetétel a magyarban, hogy „iskolarendőr”, „nyugdíjvédelem” és „békemenet”, továbbá megsüvegei a közmunkát sajátjaként a sajátjainak osztogató falusi polgármestert. Elfogadja, hogy gyermekét bekísérheti a policáj, ha ellóg egy óráról, helyesli, ha már egy halom rőzséért sittre vágják a szomszéd cigányt, de az se nagyon kavarja föl, amikor egy paramilitáris osztag durrantja le a nyomorultat, mielőtt fáért indulna. Kevéssé érdekli, hogy egyre több orosz atom hasadozik a közelében, hogy országa azeri, török és kínai diktátoroknak lesz évtizedekig adósa, mit bánja, ha népvezére iráni

teokratáknak udvarol – mindegy, csak ne üvöltözhesse nek „velünk” senkiházi Cohn-Benditek valami emberi jogokról.

Megkockáztatom: ennyire azért nem szokott maga ellen dolgozni a magyar. Mármint ennyire rövidlátóan. Kivált, ha volt módja kiokosodni a szocializmusban vagy még azelőtt. Hitte valaki, kivéve szüleimet, akik anno váltig hajtogatták: „kicsi Nick, vigyázz, beszkártosból lesz a nyilas, abból meg a rákosias”, szóval ki gondolta volna, hogy hamarosan százezrével élnek majd körünkben gyarmati-felszabadító harcosok. Ben Bella és Nasszer, Lumumba és Castro késői utódai, akik épp a „nekünk az IMF-énél drágább hitel a frankó, kivéve a méregdrága frankhitelt” paradoxonával birkóznak.

Eccer élünk, eccer élünk – hitegetik őket előjáróik –, egy parasztot leccerélünk. Vagy ezeregyet. Kezdjük máris a zsebszerződő osztrák gazdákkal. Hasznos például, ha a magyar agrárminiszter ez ügyben hónapok óta nem hajlandó találkozni méltatlankodó bécsi kollégájával, miközben főnöke sűrűn labancozik, igazából azonban azon mesterkedik, hogy sok más bank mellett az Erstét és a Raiffeisent is megkaparintsa. Andreas Treichl, az előbbi elnöke nemrég finoman jelezte, hogy szívesen összehozná Orbánt egy kis tapasztalatcserére ösöreg édesapjával, a sokat látott Heinrichhel. Társaloghatnának például a pénzintézetek államosításáról. Az ajánlat gáláns, ám több, mint felségsértő. A háború előtt ugyanis a náciak sajátították ki a bécsi bankokat, ahol a kedves papa dolgozott, a hetvenes években pedig, amikor az állami részvénytöbbségű Creditanstaltnál volt vezérigazgató, a szocdem pénzügyminiszterekkel gyűlt meg a baja. Egyikük például nem engedte neki, hogy a bank alá tartozó, maródi Semperit-vállalatot eladja a Michelinnek. Meg is szabadultak a veszélyesen liberális Heinrichtől hamarost és közben élvezték a fájó veszteséget. Sajnos az ifjú Treichlhez hasonló erősségű ellenvetést nem hallottam az elmúlt négy évben a nemzetközi imperializmus szekértolójának a szájából. A multik egyre-másra kötik az együttműködési megállapodásokat a magyar kormánnyal. A német autógyárak bávatagon élvezik a gyenge forintot. Merkel Orbánnak falaz Brüsszelben. A nagytőke nem pénzeli a liberalizmust. Ideje újból elővennem Lenint: tényleg ez lenne a kapitalizmus legfelső foka?

A „Mintahaza Becsülete” dallamára elandalodó hazai adófizető mintha nem értené, mennyibe fáj majd neki az effajta államkapitalizmus. Melyet tudvalevően alig egy hajsza választ el az államszocializmustól. A non-profitizmusból például előbb-utóbb hiányizmus és veszteségizmus lesz, amely televényből viszont természetes ár- és adóemelés szokott kinőni. Meg végeláthatatlan eladósodás. Az államosított gáztározóból közben elszivárog a gáz, a vízműből a víz, az erőműből az erő, vigasztalásul viszont a csatornában benne marad a szenny. Mint lakmuszpapír mondom, az utóbbi időben ismerőseim egyre gyakrabban kérnek, hogy hozzak nekik gyógyszert, alkatrészt, könyvet Bécsből, és már nemcsak gyermekeik továbbtanulási és saját álláslehetőségeik érdeklik őket, de mindinkább az ausztriai kamatok és ingatlanárak is. A honi választók többsége azonban még tapsolni látszik, amikor külföldi munkaadóját (legyen az amerikai multi vagy burgenlandi középparaszt) kiutálja a kormány. Mintha nem kapiskálná, mennyit veszít, ha az őt ugyancsak zsebszerződéssel, méghozzá annak igen romlott válfajával dolgoztató honfitársa áll a gyanús idegen helyébe. Vagy ami még valószínűbb, senki se. Ezalatt az elvándorolni óhajtókat a lokál-matadorok boldogan útjukra engedik, mondván: addig se kell megküzdeni veletek a piacon. Ez nekik a brain gain. Szégyen, hogy eközben a bécsi illetőségű, szegény buharai zsidókat nem sajnálja senki. Ők mostanában attól rettegnek, hogy Magyarországról mind jobban elvágódó hitsorsosaik percekben belül elhappolják előlük a hatalmat az Oszihiszben.

Hüje korona

Az orbánmagyar – tisztelet a kivételnek – ohne weiteres beül a kirúgottak (nyugdíjba zavartak) helyére, akik egyébként szintén tartózkodnak a nyílt közfelháborodástól. Még a végén átkerülnek a feketelistáról egy még feketébbre. Hajlik a gerinc, halkul a hang, Hirschmannel szólva voice híján nem marad más, mint az exit és a loyalty. Vagy inkább a közöny. Ha keresztény vagy, már régóta nem buzog benned a könyörület az elesettek iránt (igaz, zsidóként is szokás jókorát cigányozni), és elviseled, hogy papjaid intim közelségbe kerüljenek a trónhoz, szobrot emeljenek egy tömeggyilkosnak, s megáldják az utolsó falusi tűzoltószertárat is. Ha fideszes a polgármester, ha nem. Egy úgymond történelmi egyház tagjaként nem törődsz az úgymond nem-történelmiekkal, amikor épp kisemmizik őket. Mindezekkel szemben áll Belgrád bevétele: lassan Mária Országa lesz az egyetlen, ahol nem pattant még ki klérust-repesztő pedofil-botrány. Azt hiszem, itt van vége a világnak: már feljelenteni is elfelejtettünk. Ausztria sárgán irigykedhet: itt bíboros is bukott már olthatatlan gyermekszeretete miatt.

Az orbánmagyar siet, hogy átvegye eltulajdonított magánnyugdíja fikarcnyi maradékát (hátha holnap már azt sem adják). Amennyiben végkielégítették, nem fellebbez Strasbourghoz, hogy ne sújtsák visszamenőleg kegyetlen büntetőadóval. Nem szaladgál fűhöz-fához, ha cégetől, boltjától (akár törvényes) erővel megfosztják, netán jól takarékon billentik. És még egy setét oligarchánk sincs, aki kiborítaná a bilit, miután alaposan megalázta az, akit korábban hatalomba segített. Diákként nem érdekel a majdani diákok kiszolgáltatottsága, hajlékosként a hajléktalanoké, ételpazarlóként az ételért hóban-fagyban sorban állóké. Ha gazdag vagy, fölveszed a családi pótlékot, rajongsz a csökkenő adókért és rezsziért, ha meg szegény – folytassuk a költő gondolatát –, a legszegényebbeket taszítanád még mélyebbre. Alkotmánybíróként miért is mondanál föl, amikor eltörlik, amire fölesküdtél, sőt, hagyod kirúgatni a bíróságokról társaid (akik viszont szigorúan csak akkor kezdenek jogsértést kiáltani, amikor már rájuk jár a rúd). Újságíróként is eltűröd a tisztogatást, és haszontalan idiótának nézed azt a fájdalmasan kevés whistleblowert és érdekvédőt, akinek még nem ment el tőled a kedve. A szakszervezeti funkci aláírja a saját jogait is súlyosan korlátozó Munka Törvénykönyvét, a tanár pedig mindent: egyentankönyv-rendelést, önminősítést, és a Klebersberg Központnak címzett alázatos sorokat, hogy szíveskedjenek már krétát küldeni. Látva a rezsिम kitüntetett érdeklődését az uniformisok iránt, engem már csak az érdekel, mikor tér vissza a jó öreg iskolaköpeny megint. Természetesen a tanárok számára is. Végül – hogy saját portám előtt is söprögessek (itt idézném a bécsi kukások vidám jelmondatát: We kehr for you) – ha társadalomtudományokkal bíbelődik a honfi, nem ér rá azzal törődni, miként húzzák ki a budai várat előzőleg már megcsócsált akadémiai intézetei alól csupán azért, hogy végre odatelepedhessen a Nagy Végrehajtó (hatalom). ő pedig majd csak meghúzódik valahogy a számára finom tapintattal kijelölt helyen, a Vágóhíd árnyékában.

Milliók bocsátják meg a Család összes villáját, szőlejét, bányáját, dzsentrí allűrjeit, magánhadserégét, minden jogtiprását, amíg az atya ultizik, pálinkázik, szotyolát köpdös és szenteskedik. Esetleg nyelvtudományi intézetet felügyel. Félek, rövidesen az sem bántja majd e milliókat, ha fiaikat a seregbe, lányaikat szülésre kényszeríti a rezsिम. (Figyelem, már csak e kettő nincs kipipálva a nacionál-konzervatív programból. OK, az első éjszaka joga a harmadik.) Rá se rántanak, hogy – ha minden marad az újban – lassan a határt sem léphetik át szabadon, és már ma is lesajnálva-szánakozva fogadják őket a művelt Nyugaton. Tanúsíthatom, a művelt Keleten is. Élnek ugyanis a gyanúperrel. Akár a bécsi humoristák, akik pár hónapja alaposan rászédtek a NER itteni helytartóját. A nagykövet örömmel beleegyezett, hogy a tévé

nyilvánossága előtt beszélget velük a messze földön hírhedt Alaptörvényről. Csakhogy ezek felkészültek annak szövegéből, és azt firtatták, miért gúnyolható a korona egy állítólagos köztársaságban, majd egy műanyag bevásárlószatyorból előhúzták a szent fejdísz földi mását, és bohóckodni kezdtek vele. Blöde Stefanskrona, blöde Stefanskrona – skandáltak, nem átalították a saját kobakjukra helyezni azt (például szájkosárként), később pedig a műtárgy önfeledt hajigálásába fogtak, még hozzá közvetlenül a megrökönyödött diplomata orra előtt. Aki másnap – hűen a császárvárosban kikaczagott szokásához – a tréfamesterek méltó megbüntetését követelte, no meg bocsánatkérést az osztrák köztelevíziótól. Mindmáig nem érti, hogy a „köz” és a „nemzet” errefelé nem a „kormány” szinonimája.

Az ORF államinak persze mindig is állami volt, de többnyire „kétpárt-állami”. Valahogy egyre jobban kedvelem ezt az átkozott Proporz-rendszert, a vörösök és feketék kölcsönös gyanakvásra és egymás elgáncsolására szakosodott nemzeti együttműködését. Akkor is, ha korrupt egy kicsikét. Vagy nagyon. Ideje lenne ideköltöznöm. Az osztrák polgár már régóta nem kerget ábrándokat: megelégszik a second best megoldásokkal. Ezzel persze megágyaz a populistáknak, de nem nagyon engedi őket hatalomba, különösen nem alkotmányozó többséggel. Civil kurázi az Alpenrepublik népének se dagasztja kebelét, de jobbára eszénél van az átlagember. Ő se sztrájkol, szolidarizál, bojkottál szívesen, igaz, nincs is nagyon miért, de ha már elkezd (lásd az egyetem vagy a Votivkirche elfoglalását az elmúlt években), kitartóbban protestál, mint magyar társa. Közel-nyugati tüntetésturista, aki vagyok, már szinte arcról ismerem, ha '89 előttől nem ismertem volna, azt a néhány száz, néhány ezer demonstrálót (és azóta felnőtt gyerekeiket), akik megmaradtak a Milla sok tízezéből. A többi lemerült, talán kibekkelni sem akar már. Vagy csak engem akar lóvá tenni, és színleli, hogy elfáradt, hogy tehetetlen?

Amikor nagyon hinni akarom, hogy vége szakad hamarosan a zsarnokságnak, arról győzködöm magam, hogy a rezsimnek nem volt igazán mivel lekenyerezni (és elég ideje lecirkusozni) alattvalóit, hogy azok elfelejtsék: jórészüket két évtizeden át egy, a piacot és a magántulajdont legalább részben elfogadó köztársaságban éldegélt. Itt kéne megemlékezni e tökéletlen köztársaság töketlen, egyszersmind korrupt őreiről, illetve mindnyájunkról, akik szavazatainkkal hatalomban tartottuk őket. Legyen elég most ennyi: Brechtet meghazudtolva igazán leválthatnánk már magunk. Na tessék, mégis becsúszott egy kis romantika.

Néma tüntetés

Ne félj, nyájas olvasó, nem teszek szemedre hányást, mint ezt egy ruszin származású orosz tanár (és szorgalmas besúgó) ígérte hajdani gimnáziumomban, amikor épp kegyes hangulatban volt. Hogyan is tehetnék bécsi közép-luxusból haza-hazapillantva? A demokrácia elveszejtése felett szomorkodó publicistáknál megszokott, „birkák vagytok, magyarok!” kezdetű kirohanások helyett mindössze csendben szomorkodom. Nyugdíjba alázott barátaimon, a diáktüntetésektől messze távol maradó tanítványaimon, a szerzőné közreműködésével gründolt emberjogi mozgalom lassú kimúlásán. Azon, hogy az étteremben a szomszéd asztalnál teli szájjal zsidóznak, de még inkább azon, hogy hetente egy-két napot otthon töltve tucatszor is gyötör a kétség: adjak-e a koldusnak, vagy sem? Lehet, hogy a Nyugatnak egyszer tényleg bealkonyul (nékem legyen mondván az a szürkület), de keleten mást se látok derengeni, mint az „arany hajnalt”.

A napokban sokat töprengtem azon, vajon ha ukrán lennék, együtt tüntettem volna-e a kijevi Majdanon a Szvoboda vagy a Pravij Szektor harcosaival. Akkurátusan meghánytam-vettem a

prókat és kontrákat, és határozottan az „igen, de talán mégse” válasz felé hajlottam. Majd bevillant, dehát, kedves Nick, te már álltál életedben hasonló döntés előtt, egészen kicsiben persze. Valóban, nem is olyan régen történt az eset, saját hazámban, mindössze egy árvíz kellett hozzá, meg a zsarnok maga. Te már tudod, nyájas olvasó, hogy történeteim rusztikus motívumai egy Duna-menti faluból származnak, ahol van egy tiszta-udvar-rendes-házunk. (Ez újmagyarul ugye, annyit tesz, hogy érettek vagyunk szociális segélyre.) A szomszéd községben tavaly nyáron átszakadt a gát, a kormány katasztrofálisan lendületbe jött és mozgósított rogyásig: nemsokára ott nyüzsgött nálunk a megye összes fideszese, valamint számtalan valaha volt polgári körös, örök hagyományőrző és kiscserkész. Hirtelen ezernyi víztöltő lett és katona, Áder kolbászt küldött az éhezőknek, és a hangulat tetőfokán Orbán is megérkezte magát örökzöld gumicsizmájában. Nos, én is abban voltam, igaz, kékben, reggeltől estig, épp a gáton csetlettem és botlottam, amikor egyik testőre le akart parancsolni onnan. Máig büszke vagyok arra, hogy biztonsági kockázatot képeztem. Derekasan ellenálltam, de a celebre-kíváncsi, balhé-félénk bennszülöttek szemében úgy láttam, hogy ez kínos számukra, ezért inkább arrébb somfordáltam. Szigorúan hátat fordítva a vezénylő tábornoknak, aki erről mit sem sejtve unottan elegyedett. Szocreál szoborként a lapátomra támaszkodtam, leszegett fejjel, nehogy véletlenül felismerjen a kéretlen látogató. Szakállammal, szemüvegemmel kissé kiríttam a helyiek közül, meg hát találkoztunk is hajdanán néhányszor, még csak az hiányzik, hogy paroláznom kelljen vele. Meglepett, hogy nem volt semmi hejehuja, inkább megszeppent gyanakvás töltötte be a teret. Mellettem a falu jobbikosai csoportosultak: kopasz fej, terepszíni nadrág, Kárpátia-póló, alkoholos befolyásoltság. Gondoltam, innen is elaraszolok, midőn hangadójuk elvi iránymutatására lettem figyelmes: „na húzzunk innen, emberek, mielőtt ez a cigánybuzi idetolja a pofáját, aztán nézhetjük magunkat a tévében.” Bevallom, némi melegséggel töltött el, hogy ezúttal nem én voltam a cigánybuzi. Külön-külön, de egyszerre hagytuk el a helyszínt.

Polonéz

Egyiküket felismerni véltem később egy fényképen, ám lehet, hogy csak rajta akartam látni. Varsóban koszorúzott, masírozott a magyar szélsőjobb színe-java, pontosabban, harcra kész fiataljaik. A Młodzież Wszechpolska (Összlengyel Ifjúság) invitálta egy kis közös dühkitörésre a magyar kamerádokat, nem először, hisz ők is járnak át a Magyar Szigetre, az itteniek pedig az évente megrendezett lengyelhoni Függetlenség Menetén szeretnek vonulgatni. Cserébe a lengyel ifjak a budapesti Békemenetekre is be-benéznek (miért is ne, egész Európára érvényes a menetlevelük), de az is előfordult, hogy fideszesek csatlakoztak oroszellenes tüntetéshez Varsóban a foci Európa-bajnokság idején. Mostanság mintha nem büszkélkednének ezzel. Nemrégiben viszont a Gazeta Polska (a Magyar Hírlap, a Demokrata és a Kurucinfo ottani keverce) választotta Orbánt az év emberének. Biztos az én hibám, de nem tudom elképzelni a sovének internacionáléját, még ha polák-wenger összeborulásról van is szó. Odáig talán minden stimmel, hogy lesz magyar-lengyel közös határ, és együtt isszuk borunkat a felavatásán, de mi történik másnap? Az újnnyilas hazafiak helyében még a laza bemelegítő pogromokat se erőltetném az odaúton, amíg a lengyel elvbarátok meg nem esküsznek arra, hogy 1. Nagy Lajos királyunkat nem nevezik többé póriasan Magyar Lajosnak, 2. felhagynak a bárdolatlan Stefan Batory írásmóddal. Dobzse? Az nem elég, hogy Oeowiêcimben közösen leleplezzük az ismert német katona szobrát.

Nekem Bécs adta a lengyeleket. Országukban '89 előtt mindössze kétszer jártam, ottani ismerőseim egyszerre ruszso- és germanofób gondolatfutamait rosszul tűrtem, Mročeket és

Wajdát mérsékelt lelkesedéssel fogyasztottam. Azt is töredelmesen bevallom, hogy Wa³ésa ouvrierizmusa, de még Michnik „önkorlátozó forradalmisága” sem vágott földhöz. Valahogy nem feledhettem papám (anyai ágon Pollatschek) egymondatos, befejezetlen úti beszámolóját, aki '43-ban fejszét ragadott, hogy Ukrajnában irtsa az erdőt: az ottaniakkal még így-úgy elboldogultunk, de ne tudd meg, milyen volt, amikor visszafelé Lengyelországon hajtottak át bennünket. Hát nem is tudtam meg. Ma már sejtem, de nem tőle. Más szemtanúktól, kivétel nélkül lengyelektől, akikkel Bécsben hozott össze a sors. Az auschwitzi fogoly, nem-zsidó lengyel ellenállótól, a katolikus teológustól (ragyogóan tudott szexuális tartalmú zsidó vicceket mesélni), a Szolidaritás néhány nagy öregjétől és fiataljától, a '68 után emigrációba kényszerített marxista filozófustól és az ugyancsak elüldözött reformközgazdásztól, majd korosztályom számtalan társadalomtudósától. Szóban és írásban. Én meg közben észrevétlenül egy kicsit meglengyelekedtem. Azóta a lengyel akcentust álmomban is felismerem az általam tört nyelveken. Hát még félálomban.

Ne rettegj, nyájas olvasó, nem foglak traktálni felületes ismereteimmel a lengyel köztársasági gondolat kora-újkorig nyúló, alkotmányos gyökereiről, nem zengem a Solidarnooæforradalmi himnuszát, és nem vitatom el Jan Gross igazát a Jedwabne-i mészárlás ügyében. A „lengyelpiacról” se várj most tőlem ökonómiai/antropológiai eszmefuttatásokat. Nem azt mondtam ugyanis, hogy el-, hanem csak azt, hogy meglengyelekedtem. Azt sem füllenteném, hogy reprezentatív a lengyel mintám, mégis megismertem általa egy rokonszenves embertípust, jelentős elemszámban, amilyenek addig egy-egy példányával is alig találkoztam saját honomban. A szabadelvű, patrióta, hívó katolikusra gondolok. Így együtt. Aki persze csökevényes ízlésemhez mértén néha túlságosan is ballib és nemzeties, kicsit túl komoly, de kitűnően teljesítene a – mint hallom, magyar földön a zsidók között mostanában megint kultivált – fantázia-játékban: ha megkérném, vajon elbújtatna-e? Egyikük (kommunista kádarszülők, Kohnra emlékeztető vezetéknev, ironikus hajlam), akivel éveken át dolgoztam együtt, és családi történeteinket nemegyszer kicserélve barátságba keveredtünk (mindketten találtunk például olyan fényképet anyáinkról 1938-ból, melyen a hasonlóan öltözött, csinos ifjú polgári hölgyek vidáman néznek a jövőbe, az egyik Sopotban, a másik Siófokon), nemrég tudósított egy mellékmondatban árja származásáról. Isten bizony, nem kérdeztem, mindössze látta, hogy az ellenkezőjét feltételezem. Máiig nem érti, miért okozott akkora örömet nekem. Isten-még-egyszer-bizony, nem majdani elrejtőmet leltem fel benne. Hisz meg sem fordult a fejemben, hogy visszagöngyölítsem a történelmet, és a késői Pollatschek-leszármazott ott keres majd menedéket magának, ahonnan őseit elzavarták.

Minden lengyelségem egyetlen embernek köszönhetem. Bécsi intézetem igazgatójának, akit már egy éve gyászolok. Sose hittem volna, hisz kapcsolatunk szörnyen kínosan indult, ráadásul egyedül az én hibámból. Jerzy, aki akkor már négy éve vezette leendő munkahelyemet (dacára annak, hogy gyakorló filozófus volt, kitűnő szervezőnek bizonyult), 1986-ban kifejezetten azért jött Budapestre, hogy tervezett közgazdasági projektjükhöz munkatársat keressen. Bemutatkozásomat ma nagy jóindulattal provinciálisnak és faragatlannak mondanám. Ahelyett, hogy illedelmesen megosztottam volna a vendéggel benyomásaimat a kutatási programról, tartottam neki egy kisebbfajta előadást az akkori lengyel helyzetről, bevallottam, hogy valódi érdeklődésem távol áll az általa javasolt témától, egyébként pedig szeretnék végre lezuhanyozni, mert – ha nem tudná – rituális szombati focimeccsemet kellett megszakítanom miatta. Máiig őrzöm csodálkozó tekintetét.

Valamiért mégis meghívott Bécsbe. Biztos nem gondolta, hogy számos akadályt gördíték még kapcsolatunk civilizálódása elé. Pedig tetszett szerény megjelenése, jóképű, magas férfi, kizárólag farmerben, gyönyörű németet beszélt (mindössze a der Kommunist szóban lágyította az „n” betűt) és láthatóan nem irtózott a magyaroktól. Jóllehet a filozófiában Lukács helyett Patočkáért és Gadamerért rajongott, de ha kulináris örömekre vágyott, diákkorában azt az éttermet látogatta Varsóban, ahol gulyást mértek, és mindig lehetett hozzá – mint mondta – „Egri Bikáver”-t hörpölni. ’68-as diáklázadóként és Ko³akowski-tanítványként került közel később a Szolidaritáshoz, a szükségállapot idején viszont kezdte úgy érezni, hogy neki most kívül tágasabb lenne. Két ifjú német barátja közreműködésével, és a lengyel klérus támogatását élvezve (Wojty³a megvan?) beszélt rá néhány osztrák politikust arra, hogy jó lenne már egy olyan tudományos intézetet alapítani, melyben keleti és nyugati társadalomkutatók háborítatlanul gondolkodhatnak együtt közös dolgainkról. Virtigli lengyelként mert nagyot álmodni. Az éllette, hogy vannak ilyen közös dolgok, és róluk időnként mi, elátkozott kelet-európaiak is tudunk érdekeset mondani. Bécsi tartózkodásom elején rengeteg energiát pazaroltam arra, hogy meggyőzzem az ellenkezőjéről. Kelet-Európa még hagyján, csak „arany közép-európázni” ne kezdjünk – esengtem nagyképűen.

Schlagfertig volt, de humora nélkülözte az öniróniát, magáról nemigen beszélt, templomba járását is magánügynek tekintette. Morcosnak tűnt, elszántnak, keményen döntött, nem maszatolt. Hipp-hopp besoroltam hát az általam akkor egyetlenként ismert hierarchikus típusba, gondolván: övé a vár, enyém a lekvár, és elővettem ugyancsak egyetlenként ismert bér munkás-tudatomat. Lojalitás nuku, állandó viccelődés az Intézet küldetéséről, teljesítmény a minimumon, „tehettek egy szívességet”-attitűd. Jerzy ezt is kibírta. Igaz, három évig hezitált, folyton hosszabbította az ösztöndíjam, míg végül állást ajánlott. Éreztem, valami nagyon nem stimmel. Ez az ember engem nem szerethet, mégis valamiért elfogad, pedig találhatott volna magának tucatnyi olyan közgazdászt a környéken, aki minimum azt tudja, amit én. Miután minden aljas motívumot kizártam, jócskán elszégyelltem magam. Ha Jerzy kibír engem, talán nekem is meg kéne próbálnom elviselni őt egész komor küldetéstudatával egyetemben. Ha ő – a fene tudja, miért – felfedezett piszkos darócom mögött egy kevésbé piszkosat, illene nekem is alább adni a gyanakvásból.

Egy körrel beljebb kerülve az is föltűnt, hogy Jerzy ugyan igen határozott, de mielőtt dönt, hosszan igyekszik konszenzust teremteni. A hatalmat ugyan nem veti meg, de nélküle nem tudta volna végrehajtani azt a haditettet, melynek máig csodájára jár az osztrák értelmiség: nem engedte be ugyanis se a vörösök, se a feketék politikai klienseit az Intézetbe (a jobb-populista kékeket az épületbe se), ráadásul bennszülötteket kizárólag az adminisztrációban alkalmazott. És hitte, amit csinál. Egyszer betoppant a könyvtárba, ahol épp egy szerb filozófussal beszélgettem. Mindkettőnknek könyv volt az ölében. Jerzynek, aki ideje nagy részében a rendíthetetlen várurat alakította, könny szökött a szemébe: „mégiscsak érdemes volt” – suttogetta és elviharzott. Akkor még nem tudhatta, hogy beszélgetőtársamból pár hónap leforgása alatt nacionalista politikus lesz, országa majdan meggyilkolt miniszterelnöke.

Savanyú

Például ezért nem akartam kormányfő lenni soha. Megérteni azonban, hogy mások miért akarnak (és tudnak), mindig. Jerzy tolerancia-tanfolyamán átevicckélve már pedzegetem a Tusk-történetet is, valamint azt, hogy miért jutott nekünk helyette Orbán. Aki foltként rálátalt zsákjára. Ez a folt szégyen, a zsák mégis kedveli. Eddig nem voltam túl boldog, amikor nagyobb

gyermekeim megpendítették, hogy felvennék az osztrák állampolgárságot. Hízelve magamnak a gondolattal, hogy azért nem erőltették a dolgot, mert meglátták zöldbe savanyodó orcámat. A legkisebbnek, aki a tizenhetediket tapossa, már nem is merem fölteni a kérdést: „hol élsz, fiacskám?”, mert előre tudom a választ. Mi több, ha visszakérdezne, hogy eigentlich, miért vagyunk mi még mindig magyar állampolgárok, félek, manapság zöld helyett vörösre váltanék, mint akit rajtakaptak valami csínytevésen. Ajánlhatnám neki a lengyelt például. Még csak ez kellene. Ha holnap győz Kaczyński, radiomarijástul, összlengyelifjúságostul, majd vihetem el megint én a balhét.

Még várok pár napot. Észrevettem ugyanis, hogy engem serkent a csakazértis. Nem ismerem magamra: ha épp nem hű paripámra pattanok, akkor lelket öntök a csüggedőkbe. Egy kurucnak öltözött Teréz anya néz rám a tükörből, ki szavazni hív. Csak az zavar, hogy igazából egész életemben arra vágytam, hogy olyan ország polgára legyek, meg az összes Elsdorf-ivadék is, melynek az a legnagyobb gondja, hogy a Mariahilferstraßen meddig érjen a gyalogos-övezet, és hol ne keresztezzék azt a buszok. De szép is lenne!

Nick fiacskám, körülnézhetnél végre.

Bécs, 2014. március

[Tetszik](#) [Megosztás](#) [Regisztrálj](#), hogy megnézd, mi tetszik az ismerőseidnek.

Kategória: Archivum | Rovat: - | Típus: -